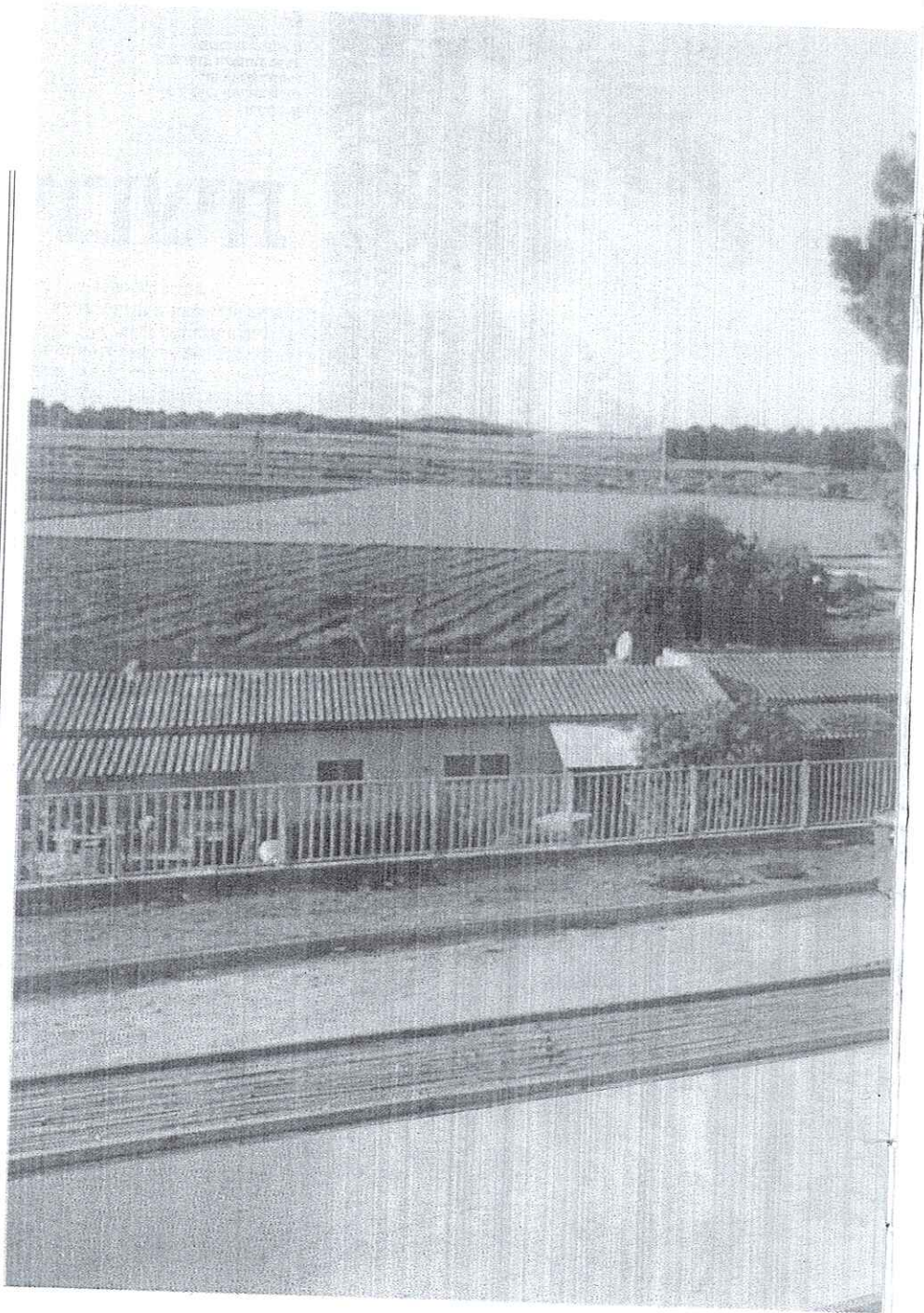

ההתנערות

עידו אפרתי || צילום: אלכס דזקובסקי

הם מגיעים על ילדיהם ובני זוגם. אורזים את הפקלאות, עוזבים דירה בבניין משותף ומתרחקים מהכרך הסואן אל הקיבוץ.

חלקם גדלו שם ועזבו אחרי השירות הצבאי או הטיול למזרח. אחרים, אנשי עיר במקור, רם, משוכנעים שמדובר בהזדמנות לשינוי מהפכני בחייהם. זה "הדם החזיש" שזורם בימים אלה בשבילי הקיבוץ.

עשרות רבות של קיבוצים פותחים את שעריהם למשפחות חדשות לחברות בקיבוץ, הן למגורים בבתים קיימים והן למגורים בשכונות חדשות בלב הקיבוץ, מה שנקרא "הרחבות פנימיות". את הקרקע, השייכת לקיבוץ, מקבלים הנקלטים החדשים ללא תשלום (לפחות עד שיוזכרו או ירכשו אותה בעתיד). הם נושאים רק בעלויות הבנייה והופכים לחברי קיבוץ לכל דבר ועניין. אותה הגירה, שמתחילה להיראות כמו סחף גדול, היא קרש הצלה עבור קיבוצים רבים שנמצאים בסכנה קיומית מסיבות רבות.

כשאנטרס הקיבוצים להתרחב פוגש שוק גדל"ן במצב של רתיחה, שבו רכישת בית פרטי היא פנטזיה פרועה עבור חלקים נכבדים בקיבוץ, הרצון להיות חבר קיבוץ חוזר לאופנה. גם המשפחות הנקלטות יודעות היטב שבמצב השוק הנוכחי בית פרטי חדש שעלותו 600 אלף שקל או מיליון שקל, שמגיע בעיסקת הבילה עם היתרונות שיש לקיבוץ להציע, הוא מציאה.

וכך, כאשר מצד אחד מחירי הגדל"ן בשוק מאמירים ומצד שני אנשי הקיבוצים "מרככים עמדות", מגמישים תפישות עולם והופכים אטרקטיביים יותר - מראה צורת התעייבות

לאחר שנים של הידלדלות חוזרים הקיבוצים לקלוט אלפי משפחות שמגלות מחדש את האוצרות הנדלניים והחברתיים. המצטרפים החדשים כבר לא חיים ב"הרחבות" אלא נעשים חברי קיבוץ כמעט לכל דבר. ותודה לזהבית כהן

הקיבוצית

משפחת שטראוס
(מימין), משפחת הרב
"קראו לנו לחזור"
צילומים: יהודה לחיאני
ורעון כהן

התנועה הקיבוצית

שייחורית רק לישראל סימני תקומה. התופר
עם שהחלה טיפין טיפין בשנת 2004 הלכה
והתעצמה, ובשנה האחרונה קלטו הקיבוצים
כ-1,500 חברים חדשים.

כאן גרים בכיף החקב"כים

לפני חודש נכנסו אורי (34) ורותם גורדון (32) עם שני ילדיהם איתי (4) וגלי (שנה וחצי) לביתם החדש בקיבוץ ברקאי שבאזור חדרה. הוא מקריית אנו במקור, היא מחיפה. הם הכירו בירושלים, אחר כך עברו לפרדס חנה ובזמן שביתם החדש נבנה התגוררו שנה בקיבוץ בשכירות. השכונה החדשה כוללת 20 משפחות הדרות, מתוכן 8 משפחות של בני משפחה הייתה קיבוצניקים טריים.

"הרעיון לעבור לקיבוץ נולד מסיבות כלכליות", מספר אורי, "חיפשנו מקום לגור בו המחירים היו די מטרופים ואנו הגענו לקיבוץ ברקאי. במשך הזמן ותחברנו לכל הנושא של להיות חלק מקהילה, להיכרות עם השכנים ולאווירה הקיבוצית".

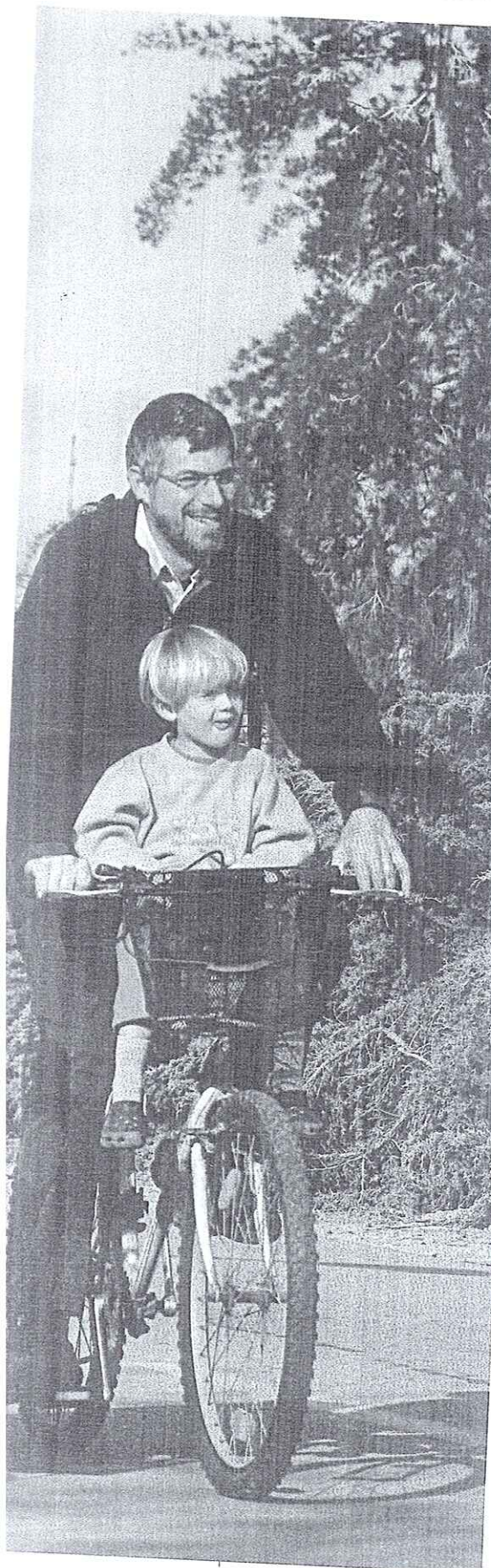
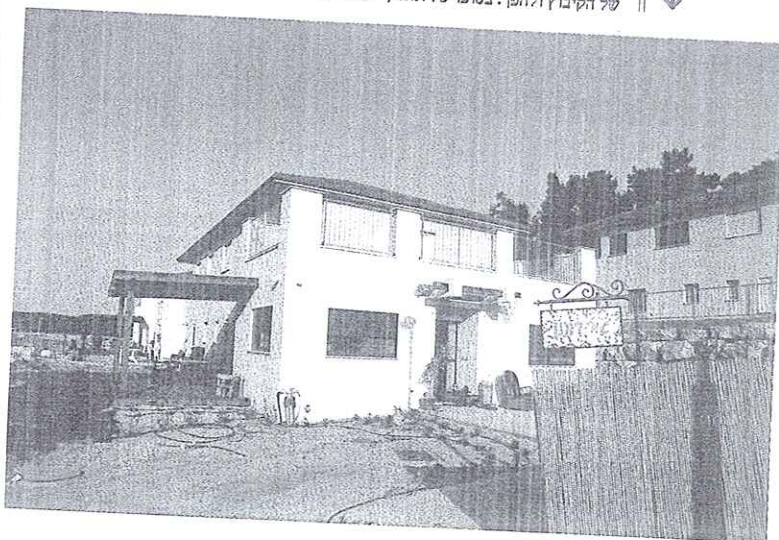
העובדה שלא היו צריכים לשלם בשלב זה עבור הקרקע הביאה להחלטה משמעותית במחירי הבית. מרזבר בבית פרטי ששטחו 160 מ"ר, אשר עלות בנייתו הסתכמה במיליון שקל. על תהליך הקליטה מספר אורי: "התחרו" שה היא שאנחנו מחיים את הקיבוץ, פתאום בתי הילדים מלאים ויש הרבה שמוחה. התוכמה היא לעשות את זה בהדרגה ולא לקלוט המון משפחות בבת אחת".

ברקאי הוא אחד מ-84 קיבוצים שיתופיים הקיימים בישראל, וכמו קיבוצים רבים אחרים הוא נמצא בתהליך שינוי והפרטה. לטובת קליטת חברים חדשים יוצר בקיבוץ מעמד חדש של "חבר קיבוץ בעצמאות כלכלית" או בקיצור הקב"כ. בהתאם לכך בני המשפחות החדשות הם חברי קיבוץ למעט הנושא הכלכלי, הם אינם שותפים לנכסים הכלכליים של הקיבוץ ולהפך. בסופו של תהליך יהפכו

בית משפחת
גורדון בקיבוץ
ברקאי. חלק
מקהילה
צילום: אלכס
רוקובסקי

כשאיננוס הקיבוצים
להתרחב כוגש
שוק גדול במצב
של רתיקה טבו
וכשת בית פרטי
הוא פנאייה נועה
הריון זימלי
קיבוץ נהר זאפנה

חבר קיבוץ - מה זה אומר?

משמעותה של חברות בקיבוץ היא חברות באגודה חקלאית המאגדת את כל נכסי הקיבוץ: קרקעות למגורים וחקלאות, ענפי המשק, מוסדות הקהילה

וכו'. בקיבוצים שיתופיים עבדו בעבר חברי הקיבוץ כולם בענפי הקיבוץ, כפי שהיה מקובל, והתמורה בגין התוצרת חלקה באופן שווה. במהלך השנים, בין היתר בשל שחיקה של ענף החקלאות, אפשרו הקיבוצים השיתופיים לחברים לעבוד מחוץ לקיבוץ, תוך העברת משכורתם לקופה המשותפת. על-פי המודל הבסיסי הוא קיימו הקיבוצים קהילה יצרנית חקלאית אוטונומית. החברים היו עובדים ובתמורה מקבלים מהקיבוץ מעטפת שירותים שלמה של מזון, ביגוד, שירותי בריאות וחינוך, פעילות קהילתית ועוד. כיום קיימים בישראל 84 קיבוצים שיתופיים, רובם בהליך של הפרטה ושיוך נכסים לחברים.

במודל הקיבוצי מעמורו של החבר קריטי, והחלטות רבות מתקבלות על-ידי הצבעה באסיפת הקיבוץ - מקטנות ועד גדולות. בעבר היתה המסגרת הקיבוצית הרווחת כל כך והחברים נדרשו להצביע בסוגיות כמו בחירת שם לתינוק חדש שגולד בקיבוץ, ביקורים של בני משפחה המגיעים מחוץ לקיבוץ, אישור נסיעות לחו"ל ועוד. כמובן שבמהלך השנים התרופפה המסגרת הקיבוצית, וכיום היא מאפשרת מרחב מחיה אישי גדול בהרבה.

כל קיבוץ שפותח שריו לחברים חדשים יכול להעניק להם מעמד שונה. ישנם קיבוצים המעניקים חברות מלאה, שבה למצטרף קול שווה בהצבעה על אסיפת הקיבוץ. אחרים יוצרים הפרדה כשמדובר בענפים היצרניים של הקיבוץ (כמו מפעל, מחלבה או פעילות אחרת) בהלק מהמקרים דמי החברות עם קליטת המשפחה, שיכולים להגיע ל-250 אלף שקל ויותר, מעניקים לחברים החדשים גם זיקה לענפים היצרניים, ועל כן זכאים להצביע ולהשפיע על פעילות זו וכן ליהנות מריוורגרים מרווחה.

בקיבוצים אחרים הענפים היצרניים מופרדים מהאגודה החקלאית באופן כזה שרק חלק מהחברים או החברים הוותיקים הם בעלי מניות בפעילות, ועל כן החברים הנקלטים הם הסרי השפעה או זיקה לפעילות זו. ישנם קיבוצים שיוצרים הסרי דרי קליטה הדרגתית - תהליך שבו תוך מספר שנים מעמד המצטרפים הופך זהה לזה של החברים הוותיקים.

כך או כך, על אף הגלגלים שעבר הקיבוץ, האסיפה הכללית וקולות החברים עדיין בעלי השפעה מכרעת על דת נהלותו, על אופיו, על פעילותו וחי הקהילה בו ועל צביונו. לכן השמחה שבקליטת משפחות צעירות וחברים חדשים לקיבוץ מלווה בלא מעט חשש מצד תיכי הקיבוץ, שבפועל מוסרים לידיהם של הנקלטים החדשים יכולת השפעה רבה. מה שאמורה להסיר חלק מהחשש הוא תהליך ועדות הקב"ל, לה, שמנסה לאבחן מראש אם המועמדים מתאימים לפרופיל שצייר לעצמו הקיבוץ. ☺

בגבולות הקו הכחול

האידייליה של הקמת בית בקיבוץ מורכבת, והדרך לקבל מעמד של חבר אינה פשוטה. מעמדם המשפטי והקנייני של הנקלטים מחייב מנגנון הסכמים המשתנה מקיבוץ אחד למשנהו. חלקים נכבדים מההסכם נועדו למנוע חשיפה של החברים החדשים לסכנות כלכליות שהקיבוץ עלול להיקלע אליהן. כך למשל, הקרקע שעליה נבנה בית המשתכנים החדשים ממשיכה להיות חכורה על-ידי הקיבוץ ממינהל מקרקעי ישראל. המשמעות היא שבשלב זה לא ניתן לרשום עליה בעלות בטאבו, לחבר אותה ישירות מהמינהל או לקבל בגינה משכנתה. עו"ד צבי פיגל, שותף במשרד גרשן, גרשן, פיגל, הוא מומחה לגר"ן אשר מכיר מקרוב את נושא ההרחבות הפנימיות בקיבוצים ומל"ו וזה עוסקאות בענף. סיגל ובני משפחתו חברים בקבוצה בת 60 משפחות שמקימות את בתיהן בימים אלה בשכונת ההרחבה הפנימית בקיבוץ עין כרמל מתוך רצון להיות חלק מקהילה קיבוצית.

עין כרמל שליד עתלית מונה 150 חברים. תוספת של 60 משפחות, כלומר 120 תושבים חדשים, היא דרמטית ביותר, נמסע כמו לייסד את הקיבוץ מחדש.

"בתוך הקיבוץ יש תודעות למגורים לטובת חברי קיבוץ. על-פי תקנון הקיבוץ, ארם שמת קבל לחברות זכאי לקבל מגורים, ולכן החבר החדש זכאי לבנות את ביתו בתחומי הקיבוץ. הקיבוצים הקולטים הם לרוב אלה שנמצאים בתהליכי הפרטה ושיוך נכסים. החברים החדשים נקלטים תוך הבטחה שבהמשך הם יופנו למינהל כדי לתתם על הסכם להכירה אישית של הקרקע", מציין עו"ד סיגל.

לדבריו, אף שעל פניו נרמה שתהליך הקמת בית בקיבוץ מוסכם או מורכב יותר בהשוואה למקומות אחרים, קיימים פתרונות לבעיית המימון ולהגנת החברים החדשים מפני תרחישים שונים שאליהם עלול הקיבוץ

"התחושה היא שאנחנו מחיים את הקיבוץ, פתאום בתי הילדים מלאים ויש הרבה שמחה. החוכמה היא לעשות את זה בהדרגה"

ברוך להקל"ע. "במקומות שאני מייצג אנהו מפעילים מנגנוני הגנה כדי שהמצב הכלכלי של הקיבוץ לא ישיפע על הנקלטים. למשל, ישנה התחייבות שלא מעבירים כספים לקיבוץ לפני שנוצרת היתרה של הקרקעות משעבדים חיצוניים. כמו כן, קיימות התחייבויות חרות שהמשתכנים אינם נושאים בחובת הקיבוץ, והן מבטיחות טוב מפני נושים או גופים אחרים", מנכ"ל מירל.

סוגיית מימון העיסקה היתה מאז ומעולם בעיני האזרחים לא בישות מקורית בקירבו. בעבר שדבר בקרקע שהיית מוגדרת, לא ללא הבחן לשעבר אותה כנגד משכנתא. זה מכשול רציני למרבית המשכנתאים, ודוקוקים לשמנת על כסף למנת את הבית. אולם הלאורנה לא שני משמעותי גט בגישת הבנקים וביחסם הכללי למשכנתאים. לאחר שזרים הקיבוציים הורשו להסדיר את עני בעקבות אחד מהחלטים שהורשו להוצאת הקיבוצים מהמשבר הכלכלי העמוק של התחילת על העיסקה למרבית אותה חנוכה בינואר 2008 אף יאקספסל שיוני שיל תור ממילארד דולר, עיסקה שהורמה כסף למאות קיבוצים ומגורשי בישראל חילצה חלק מהם משיברם רציני.

”בבנקים נפל האסימון שמדובר בתופעה שמתפשטת כמו אש בשרה קוצים ושיש כאן פוטנציאל לפלח שזמן נוסף להלוואות. לכן

ידבוקים
בסל האסימון
שמדגור בתופעה
שמתפשטת כמו
אש בשדה קוצים
ושיש כאן פוטנציאל
לפלח שוק נוסף
להלוואות"

אלכס וינר
פלדמן. צילום:
ראובן קסטרו

20 שנה אחרי שעזבה את קיבוץ ניר צחק, עז תום שירית הצבאי, הליטיה קיבוץ שפראים (40 ובעלה שירית (42) לחזור לעיירה השיתופי המקומי בדרום מערב הנגב. מאז אירוסיה היא חרוך הם מתגוררים בבית בניר צחק ונמצאים בעיצומם של תהליך להפוך לבני קיבוץ. שט ראס היא ציירת מתגוררת במגוון השנים בירושלים ובתל אביב, שהיא חוזה מורה לעיצוב מבנה הפנטזיה וסלנוינה ופחיתות במכללת אביב, מרחק שעה וחצי נסיעה מהמקור. בבניר חוג תאומים בני 3 וחצי ותינוק נוסף בדרך.

ה"חולסת לחזור לקיבוץ קמה ונפלה לאורך השנים. יד לי כאן משפחה הרחבה אהבה את שבים, כאן, לקיבוץ לשבע ולראויה הקבוצה מספרת יעל. ובכל זאת, כ"י לחזור את יעל ושפחתה אל ינוי, לידותה, נדרשה גם מנישת מצד הקיבוץ. "האירוע המשמעותי שגרם לנו להחליט לחזור היה שיהא שותפותיהם בקיבוץ ובה קרא לבנים הממשיכים לחזור, תוך הבטחה לאפשר להם להיות חברים אבל ממקביל לשמוע לעצמאותם הכלכלית ולאל תלתיקה את שרכם לקופת הקיבוץ", מספרת שטראוס. משפחת שטראוס מורכבת מילדים וילדים בנים בתי טיפוסים בקיבוץ, חלק משרות בתים ותחנים שבשישים האחרונות נוספו להם בשל המצב הביטחוני ממ"ים, המשמשים בשגרה כחור מגויים נוסף.

הספר של משפחת שטראוס הוא דוגמה

מצוינת לרוח הפולחנית ששורה בימים אלה על גע קיבוצו ברים שנותרו שיתופיים ארוך השנים ובצמוד לערכי הילבש של האר ויאל השנים, בזמן שסביבם תפתחה כלכלת קפיטליסטית. עצמאות כלכלית לחבר לא לתלה על הדעת קיבוץ ההיסטורי, שכולו מבוסס על חרות הרצון "כל אחד עובד כמו יכולתו ומקבל לפי צרכיו". מאידך, קבלת הברים שעסקו במקצועות שאינם יצריים כמו ציור או אמנות לא הקטנה אגפית, כי אם גרם תחילה לבעלי קיבוץ בלתי יצרי שניחשו נחמיה לעבודה הקיבוצית ולומש.

ריגון הרצון (48) עזב את קיבוץ עין כרמל בשנת 1996. הוא עובד הייטק, נשוי לרזי-אלה (43), אחראית לתחום הסוציאלי במשרד ממשלתי, ולהם שני ילדים בני 5 ו-11. כיום מתגוררת המשפחה בשכונת נאות אפקה בתל-אביב וממחינה שבניית ביתם בקיבוץ תוש' 160 מ"ר על מגרש של 350 מ"ר.

"תקופה ארוכה חיפשנו הודמות לגור בבית פרטי, וברגע ששמענו שיש אפשרות לחזור לקיבוץ החלטנו שזה מה שנעשה. אני אוהב מאוד את האווירה בקיבוץ, את השקט ואת איכות החיים. מעבר לכך יש לי שם הורים וילדים", מספר רונן, אחד מ-7 הבנים הממשיכים שחזרו לקיבוץ מתוך 60 המפגשות החברתיות.

מה גרם לשינוי הדרמטי בתפישה הקיבוציים? ככל שהדבר תלוי בחברים התיקים, פתיחת שערי הקיבוץ היא במקור בהם הכרה, מהלך מחויב במציאות שנוצרה בלתי ברירה. הסיבות מרובות ואינן מאופיינות בהכרח קיבוציים ליהודים או כלת ארץ ביים. לעתים מרובר בקיבוצים המונים עשור

→
מור וצבי סיגל "מגנים
על הנקלטים"
צילום: אלכס רוזקובסקי

מחיר החברות

← מעבר להשקעה נדלנית בהקמת בית
בקיבוץ, שיכולה להגיע למיליון שקל ויותר,
החברות כוללות גם משמעות נלוות - כס'
פיות ואחרות.

הקבלה לקיבוץ מתנית במעבר תהליך סינון של וע'
דוח הקבלה בקיבוץ, כל קיבוץ ופרופיל החברים שהגדיר
לעצמו. מלבד הראיונות וימי המיון במכוני ההשמה,
בחלק מהקיבוצים נכנסים החברים החדשים לתקופת
ביניים המוגדרת "מועמדות לחברות", זו מתפרשת על
פני פרק זמן שונים של שנה שנתיים ואף יותר. בתקופה
זו בוחרים הצדדים באופן הדדי את התאמתם למסגרת
ולקהילה.

בקיבוצים רבים קבלת החברות מחייבת תשלום דמי
כניסה, המשתנים מקיבוץ לקיבוץ בהתאם להחלטת
החברים, לאטרקטיביות של הקיבוץ ולרזיפות הצורך
לקלוט חברים חדשים. דמי הכניסה יכולים להגיע ל-200
אלף שקל ויותר למשפחה, ובחלק מהקיבוצים הסכום
נמוך יותר עבור בנים ממשקים. רוב הסכום עובר לקרן
הערכות ההדדית של הקיבוץ ומהווה גם מעין ביטוח
למשפחה הנקלטת במקרה בצורך.

כמו כן משלמים החברים החדשים, כמו שאר החברים,
מסי קהילה חורשיים בסכומים הנעים סביב 2,000 שקל
לחודש. הסכומים משמשים לרוב עבור סבסיד שירותים
קהילתיים כמו חינוך, בריאות, תרבות, אחזקה פיות של
שטחי הקיבוץ ועוד. ☒

מודל "הקיבוץ המתחדש"

← הקיבוץ המתחדש הוא מודל כלכלי-חברתי
שואמץ בעשור האחרון במרבית הקיבוצים (190
עד ינואר 2011). המודל קיבל הכרה רשמית
על-ידי ועדה ציבורית שהקימה ממשלת ישראל, אשר
בראשה עמד פרופ' אלעזר בן רפאל.

ראשיתו של המודל הוא במשבר כלכלי-חברתי חריף
שאינו על עתידם של קיבוצים רבים. ביטוייה בחובות
עתק לבנקים ובעזיבת אלפי צעירים. על הקיבוצים איימה
סכנת התפרקות. השינוי באורחות החיים יושם במנג'
נון "רשת הביטחון": נעשתה הפרטה של מוצרי צריכה
(שבעבר סופקו בחינם) ונגנבה תשלום עבור חלק מהשירותי
תים (המסובסדים על-ידי הקיבוץ). לצד אלה נוצרה רשת
ביטחון שמגינה על החלשים באמצעות מנגנוני ערבות
הדדית בין החברים בתחומי בריאות, סיעוד, חינוך, דאגה
לבעלי צרכים מיוחדים ופנסיה לגמלאים.

בקיבוץ המתחדש מתורת חלוקת שכר מדורג
(ריפרנציאלי) לחברים לצד שמירת פערם סבירי וק'
הילה אכפתית. מימון התמיכה
באלה שוקקים לה מניע ממע'
רכת מיסוי פנימי על משכורות
החברים העובדים. מי שמרוויח
יותר - משלם יותר. כך נמנ'
עם פערים גדולים. גם במודל
השיתופי וגם במודל המתחדש
ההגדירים ונכסי הקיבוץ נמצאים
בבעלות כלל החברים. ☒

ממוקמים
בבגד ובגליל

75%

קיבוצים נוסדו
לפני קום
המדינה

125

מהם
שיתופיים

84

מהם מתנהלים
על-פי דגם
"הקיבוץ
המתחדש"

חבר ובניית הבית בשטח הקיבוץ.
"תנועה הקיבוצית עברה משבר כלכלי ור'
מורפי, עזבו אותנו הרבה מאוד צעירים ונר'
או על מדיניות הקיבוץ יותר קלנועיות מאשר
עגלות לידים", מספר זאב (ולוזה) שוור, מזכיר
התנועה. "היום אנחנו אחרי המשבר. הראשונים
שוויו את זה היו הבנים שלנו, משנת 2004 יש
חזרה של בנים. בשנה האחרונה חזרו 1,500 בנים
לא מטרות מלאה בקיבוץ. הבעיה שלנו היא היום
לא מספר החברה שרוצים לחזור, אלא מחסור
בבתים לשכן אותם."

"לצערי הרב, מינהל מקרקעי ישראל הק'
פא את הבנייה אצלנו לתקופה ארוכה. אחרי
מאבק קשה הגענו להסכם וניתן היום לבנות,
דבר שמאפשר לנו לקלוט בחזרה. אנחנו מסר'
גלים לקלוט אלפי צעירים, הפכנו להיות
אטרקטיביים. מסתבר שלצעירים יש רצון
לחיות בתוך קהילה, זה משמח מאוד,"
אומר שור. לזכריו כיום מספקים הקי'
בוצים 40% מתחוצר החקלאי של מדינת
ישראל 10% מהתוצר התעשייתי. 75%
מהקיבוצים הם קיבוצי נגב וגליל וקיבו'
צים לאורך גבולות המדינה. "הקליטה
בקיבוצי הפריפריה היא גם אינטרס
של המדינה. בכל קיבוץ שאליו אני
מגיע אני ממליץ לקלוט לחברות
מלאה נקו הבחול", הוא אומר. ☒

בפריפריה. ההון האנושי הוא המשאב הקריטי
ביותר בקיבוץ שיתופי", מסביר ניר.

רק קלנועיות, בלי עגלות לידים

קרב ההישדרות של הקיבוצים בישראל הוא
תוצר של שינויים חברתיים-כלכליים מרחי'
קי לכת בחברה הישראלית. לקיבוצים נדרש
לא מעט זמן להפנים כי מעמדם הולך ונש'
חק בהתמורה והם נמצאים בסכנה קיומית. בין
השנים 1985 ל-2005 קטנה אוכלוסיית הקי'
בוצים מ-130 אלף נפשות ל-115 אלף נפשות.
דור ההמשך "הצביע ברגלים" ועזב. בראשית
העשור הוזלו קיבוצים להקים שכונות הרח'
בה קהילתיות לצד הקיבוץ במטרה לעצור את
הדימום והמגורפי.

אולם בשנים האחרונות הבינו קיבוצים רבים
שיש בשכונות אלה גם איום שיוצר מחלוקות
ובעיות. חלק מהקיבוצים עשו "אחורה פנה"
וקראו למתעניינים להצטרף לא כשכנים אלא
כשותפים. כיום מונה אוכלוסיית הקיבוצים 127
אלף נפשות.

בשנתיים האחרונות הצטרפו 3,000 חברים
חדשים לקיבוצים. 60% מהמזטרפים הם בני או
ננות קיבוץ שחזרו מהעיר עם בני זוג. המסלול
האטרקטיבי למצטרפים: הצטרפות במעמד של

בודדות של חברים בלבד, במקרים אחרים
הזדקנות האוכלוסייה ללא שכבת דור המשך
מאיימת לגרוע את קיומו של הקיבוץ, או
שישנו מצב כלכלי בעייתי שמחייב הורמה
נוספת של כספים לקופת הקיבוץ, בין היתר
לקרן ערכות הדדית שתבטיח את תשלומי
הפנסיה של ותיקי הקיבוץ.

הבאים בתור היו קיבוצים שתמחה באגודות
שיתופיות ומלווה כיום כ-100 קיבוצים בתה'
ליכי שינוי מבני וקליטה. לדברי עוה"ד איתן
ניר מהמשרד, המוטיבציה העיקרית של חלק
מהקיבוצים היא סכנת הכחדה והבנה שהשא'
רית המצב על כנו יהפוך אותם לשממה בטוח'
של 15-10 שנה קדימה. לכן קיבוצי הפריפ'
ריה, שבהם אוכלוסייה מועטת ומוזקקת, היו
הראשונים ללכת בדרך זו.

הבאים בתור היו קיבוצים שתכננו בתהליך
ארוך טווח לצמצום באמצעות הרחבה חיצונית
ית, ולאחר שהבינו שזו אינה ניתנת לביצוע
שינו כיוון וקיבוצים תוכניות לבנייה בתחומי
הקיבוץ. "הסוג השלישי הם קיבוצים שיתר'
פיים אטרקטיביים בשל מיקומם. בקיבוץ מעגן
מיכאל למשל הוקמו לאורך השנים שכונות
שלמות עם מאות בנים חוזרים. אמנם הם קול'
טים במשורה, אבל הם קולטים יוש רשימות
המתנה ארוכות. זה קיים בעוד קיבוצים כמו
רמת יוחנן, משמר העמק ואפילו בקיבוץ שמיר